

ANTON ŠTRUKELJ

Pomembnost okrožnice *Humanae vitae*

Sporočilo okrožnice »*Humanae vitae*«, ki jo je objavil bl. Pavel VI. leta 1968, je po štiridesetih letih nespremenjeno aktualno. Dunajski nadškof kardinal Christoph Schönborn je ob pogledu na to obdobje dejal, da je Evropa v teh 40 letih kar trikrat zavrnila življenje in prihodnost. Prvič je Evropa zavrnila življenje z odklonitvijo okrožnice »*Humanae vitae*«. Drugič leta 1975, ko so zakoni o splavu preplavili Evropo. Tretjič, ko so številne vlade izglasovale zakon o istospolnih skupnostih. To so tri usodne zavrnitve življenja in prihodnosti.

Poklicanost k ljubezni

Sv. Janez Pavel II. pravi: »Ljubezen ni sanjarija; človeku je dana kot naloga, ki jo mora izpolniti s pomočjo Božje milosti. Kot utelešen duh, ki se izraža v telesu, in kot telo, ki ga oživlja in oblikuje nesmrtni duh, je človek poklican k ljubezni v vsej svoji zedinjajoči celovitosti. Ljubezen objema tudi človekovo telo in telo je deležno duhovne ljubezni« (FC 11). Človeška bitja, ustvarjena po Božji podobi, so poklicana k ljubezni in občestvu.

O tej vzvišeni človekovi poklicanosti k popolnosti v ljubezni lepo pravi koncil: »V resnici samo v skrivnosti učlovečene Besede res v jasni luči zasije skrivnost človeka ... Kristus, novi Adam, ravno z razodetjem skrivnosti Očeta in njegove ljubezni človeku v polnosti razodeva človeka in mu odkriva njegovo najvišjo poklicanost« (CS 22, 1). Človek, duhovno in telesno zedinjen z učlovečeno in poveličano Besedo, zlasti v zakramentu evharistije, pride do svoje

določenosti: človekov končni cilj je vstajenje njegovega telesa in večna slava, v kateri je kot popolna človeška oseba s telesom in dušo deležen troedinega občestva, skupaj z vsemi blaženimi v nebeški družbi.

Mož in žena kot Božja podoba

»Bog je ustvaril človeka po svoji podobi. Po Božji podobi ga je ustvaril, kot moža in ženo ju je ustvaril« (1 Mz 1, 27; prim. 1 Mz 5, 1–2). Po Svetem pismu torej »Božja podoba« razkriva sama sebe od samega začetka v razliki med spoloma. Reči moremo, da človeško bitje obstaja samo kot moško ali žensko, ker se stvarnost človekovega stanja javlja v različnosti in v dvojini spolov. Zaradi tega je to konstitutivna prvina osebne istovetnosti in nikakor ni le naključni ali drugotni vidik osebnosti. Vsakdo od nas ima svoj lastni način bivanja na svetu, da vidi, misli, čuti, ustvarja odnose medsebojnega izmenjavanja z drugimi osebami, ki jih prav tako določa njihova spolna istovetnost. »Spolnost določa vse vidike človeške osebe v enoti njenega telesa in njene duše. Predvsem se tiče čustvenosti, sposobnosti za ljubezen in za roditev ter bolj na splošno sposobnosti za navezovanje vezi občestva z drugimi« (KKC 2332). Vloge, ki so dodeljene enemu ali drugemu spolu, se morejo v času in prostoru menjati, spolna istovetnost osebe pa ni kulturna ali družbena konstrukcija. Spada k specifičnemu načinu, v katerem obstaja *imago Dei, Božja podoba*.¹

Človekovo dostojanstvo

Sveto pismo v nobenem pogledu ne podpira mišljenja o naravni nadrejenosti moškega spola nad ženskim. Ne glede na njune razlike se oba spola veselita vrojene enakosti. Sv. Janez Pavel II. je v *Familiaris consortio* zapisal: »Predvsem je treba poudariti, da ima žena enako dostojanstvo in odgovornost kakor mož. Ta enakost

se izraža na edinstven način v medsebojnem podarjanju drug drugemu in v skupnem žrtvovanju za otroke, kakor je to lastno zakonu in družini. ... Bog je ustvaril človeka ‚kot moža in ženo‘ in ju obdaril z enakim osebnim dostojanstvom ter jima dal tiste neodtujljive pravice in odgovornosti, ki so lastne človeški osebi« (FC 22). Mož in žena sta enako ustvarjena po Božji podobi. Oba sta osebi, obdarovani z razumom in voljo, zmožni uravnavati svoje življenje z udejanjanjem svobode. Toda vsak od njiju dela to na svoj lastni način, značilen za njegovo spolno istovetnost, tako da more krščansko izročilo govoriti o vzajemnosti in dopolnjevanju. Gotovo, greh je globoko ogrozil prvotno prijateljstvo med možem in ženo. Naš Gospod je s svojim čudežem na svatbi v Kani (Jn 2,1 sl.) pokazal, da je prišel obnovit harmonijo, katero je hotel Bog pri stvarjenju moža in žene.

Krščansko izročilo govori o zakonu kot o odlični poti svetosti. »Bog je ljubezen in živi sam v sebi skrivnost ljubezenskega občestva. Z ustvaritvijo človeka po svoji podobi ... vpisuje v človeško naravo moža in žene poklicanost in s tem tudi zmožnost ter odgovornost za ljubezen in za občestvo« (KKC 2331). Drugi vatikanski cerkveni zbor je prav tako podčrtal globok pomen zakona: »Krščanski zakonci z zakramentom svetega zakona označujejo skrivnost enote in rodovitne ljubezni med Kristusom in Cerkvijo in so te skrivnosti deležni (prim. Ef 5, 32); v moči zakramenta si v zakonskem življenju in pri sprejemanju in vzgajanju otrok med seboj pomagajo k svetosti« (C 11; prim. CS 48).

Aktualnost okrožnice »Humanae vitae«

Okrožnica bl. Pavla VI. »*Humanae vitae*« je popolnoma sodobna. Tu želimo prikazati njen kristološki temelj. Odnos med Kristusom in Cerkvijo je pravzor rodovitne zakonske ljubezni.² Pojem rodovitnosti je temeljen v Novi zavezi. Pomislimo na prilike, ki govorijo o rasti: na priliko o nerodovitnem drevesu, ki naj bo posekano, in zlasti na podobo o vinski trti in mladikah. Cerkev

kot taka je sad Kristusove rodovitnosti. Skupaj z njim naj obrodi sadove: »sadove duha« (Gal 5,22), »sadove luči« (Ef 5,9), »sadove pravičnosti« (Flp 1,11). Seveda nas ta pojem rodovitnosti postavlja v območje, ki se tiče vsakega kristjana, saj je še tostran ločitve na zakon in Bogu posvečeno devištvo. Marijina telesna rodovitnost je sad njene vere in njene deviškosti. Kljub temu je mogoče iz rodovitnosti Kristus-Cerkev izpeljati odločilno tudi za zakon. Kristusova evharistična podaritev na križu je popolnoma brez pridržka, reči moremo, brez previdnosti. Kristus se izroča v brezno greha, izroča se takšnim, ki so ne vredni, kakor to dokazuje grižljaj, podan Judežu. In vsaj v Mariji je telesna pripravljenost sprejemanja prav tako brez pridržka. Njena privolitev vključuje pripravljenost, da jo more Bog odvesti vsepovsod, tudi v kraje in položaje, ki jih ne pozna in ne sluti. Prav ta naravnost je načelo sleherne krščanske rodovitnosti, ne pa postavljanje kakršnihkoli preračunanih in načrtovanih dejanj. Da bi primerjali obe možni naravnosti, pomislimo na obed v Betaniji: na eni strani je Marija, ki mazili Jezusa. To je izraz njene brezmejne podaritve, ki jo Jezus sprejme in vgradi v Božji odrešenjski načrt kot maziljenje v svojo smrt: kot sporazumnost ljubeče Cerkve z njegovim evharističnim trpljenjem. Marija ravna, kakor pravijo cerkveni očetje, v *imenu Cerkve: personam Ecclesiae gerens*. Na drugi strani pa Judež: »Čemu ta potrata? Zakaj niso tega olja prodali za tristo denarjev in izkupička dali ubogim?« To preračunavanje evangelist razkrinka kot sebičnost.

V zakonu združitve zakoncev gotovo ne pomeni samo telesne rodovitnosti: spočetje otrok, ampak prav tako duhovno rodovitnost: popolno medsebojno podaritev. A človek je hkrati telo in duh, neločljivo. Na osnovi te enote človek kot oseba ne more biološke funkcije ločevati od njenih ciljev, da bi jih posvečal čisto osebnim namenom. Natančneje rečeno: to pač *more*, a s tem shizofreno razkolje svojo notranjo organsko enoto. Če to stori, potem omejuje notranjo namembnost biološke funkcije, da bi domnevno uveljavil neomejenost osebnostnega. S tem pa očitno vdre moment preračunavanja in omejevanja v tisto dejanje, ki naj bi v simbolni govorici izražalo brezpogojnost zakonske ljubezni.

Nasproti tej nežni simbolni govorici se šopirijo energični argumenti sociologov in futurologov, ki svarijo pred prenaseljenostjo in pred nevarnimi boleznimi. Človek mora v svojem izjemno ogroženem položaju izbirati manjše zlo, in danes ima tudi sredstva za to. Človeštva, ki ničesar več ne ve o teološki Kristusovi normi na tem področju, ne bo težko prepričati, da uporablja ta sredstva, naravni zakon gor ali dol. Ali človeštvo pomisli, da s takšnim ravnanjem napačno načrtuje ne le naravo, ki je pod njim, ampak tudi samo sebe, in zlasti tudi ljubezen, ki se upira vsakemu načrtovanju? A ne zapravlja samo sedanjo ljubezen obstoječih rodov, temveč prihodnjo, morebitno ljubezen prihodnjih rodov? Ali človeštvo to sploh še lahko premisli, če je v veliki meri že izgubilo smisel za dostojanstvo osebe? Prav ob tem kritičnem in usodnem vprašanju je potrebno z vso pozornostjo upoštevati izjavo »*Dignitas personae*« (Dostojanstvo osebe), ki jo je decembra 2008 objavila kongregacija za verski nauk.

Velika skrivnost v Kristusu in Cerkvi

Krščanska zakonska dvojica, ki živi v naši družbi z njenimi stiskami, ki so hujše kakor doslej, bo občutila težave, če hoče živeti pod normo popolne ljubezni med Kristusom in Cerkvijo. In vendar ji bo ta ljubezen pokazala pot, po kateri je mogoče hoditi. Gotovo se vse začne v notranji naravnosti vere, upanja in ljubezni, v odločni volji, da hodimo za Kristusom nedeljeno, ne polovičarsko, v nenehnem delu na samem sebi, da bi odstranili meje, ki jih grešen in sebičen človek vedno znova postavlja. Kdor to poskusi, s pogledom na evharistično Kristusovo ljubezen in Marijino privolitev, bo nujno občutil ovire, da bi vgradil omejitve v dejanja zakonske ljubezni, ki naj bi bila bistveno izraz neomejene in nesebične ljubezni.

Toda ali mu družba neizprosno ne nalaga takšne omejitve? Ali ga ne sili moralno, da le delno pušča veljavo krščanskim normam? Okrožnica »*Humanae vitae*« vidi odgovor na to v dejstvu, da nara-

va sama še pred družbo prihaja človeku na pomoč s periodizacijo telesno rodovitnih dni žene. Poudarjamo: *telesno* rodovitnih dni. Kajti krščanska milostna rodovitnost ljubezni ni vezana na to periodizacijo, saj je navzoča tako v času telesne rodovitnosti kakor telesne nerodovitnosti. Mnogim se razlika dozdeva majhna. In majhna se zdi tam, kjer človek samega sebe razume kot bitje, ki iznajde in manipulira sam sebe, kot *homo technicus*. Kje naj bi bile temu človeku sploh postavljene meje v načrtovanju samega sebe brez ljubezni?

Za tistega, ki misli krščansko, pa ostaja razlika velika. Ko uporablja telesno nerodovitne dneve, ne postavlja meje svoji ljubezni. Kdor misli krščansko, tudi ne postavlja omejitev med posameznimi nameni zakona: spočetje otrok in izkazovanje medsebojne ljubezni. Oboje ohranja skupaj: telesnost s svojo zakonitostjo in osebnostno. Upoštevanje priložnosti, ki jo daje kozmični ritem, ne pomeni vdiranja preračunavanja v notranji način življenja.

Za takšno spolnost, ki se ravna po normi Kristus-Cerkev, velja Kristusova beseda: »Kdor more razumeti, naj razume!« Ta beseda nikakor ne vsebuje ugotovitve: samo nekateri bodo to razumeli, ampak povsem vključuje zahtevo: vsak, kdor more razumeti, naj tudi zares razume! Samo kristjani bodo v globini razumeli zahtevnost »*Humanae vitae*«, in sicer samo toliko, kolikor se tudi kot zakonci uvajajo v hojo za Kristusom in imajo pred očmi njegov zgled.

Opombe

¹ Mednarodna teološka komisija, Občestvo in oskrbnništvo, v: *Communio* 16 (2006) 220–254.

² Glej Hans Urs von Balthasar, Ein Wort zu »*Humanae vitae*«, v: *Neue Klarstellungen*, Johannes Verlag Einsiedeln 1979, 119–128.